



Foto: Maurice Buttermann

## Ulatame pagulastele terekäe

Oleme Tallinna Keskraamatukogu võõrkeelse kirjanduse osakonnas võtnud üheks südameasjaks lõimumise edendamise oma lugejate seas. Eesmärgi saavutamisel mängib olulist rolli ka rahvusvahelise kaitse saanud isikute kaasamine raamatukogu tegevustesse. Laiemale üldsusele on rahvusvahelise kaitse saanud isikud tuntud pagulastena.

Kristel Palk,

Tallinna Keskraamatukogu võõrkeelse kirjanduse osakonna juhataja

**MTÜ Eesti Pagulasabi** sõnastab pagulase mõiste järgmiselt: *Pagulane on inimene, kes on põgenenud oma koduriigist, kuna teda kiisatakse seal taga rassi, usu, rahvuse, poliitiliste vaadete või teatavas sotsiaalsesse riigima kuulumise tõttu ning ei saa seetõttu oma koduriiki naasta<sup>1</sup>. Meie jaoks on pagulane üks meie lugejaist, kes väärib häid teenuseid, mis aitaksid tal hakkama saada uues, esialgu tundmatus ja kodukohast väga erinevas paigas. Kõigil raamatukoguhoidjail tasub meeles pidada, et IFLA põhimõtted rahvaraamatukogudele sisaldavad olulist klauslit, mis ütleb, et kõikidele inimestele, olenemata nende eriomadustest, peab olema tagatud ligipääs informatsioonile (IFLA, 2016)<sup>2</sup>. Võiksime ja oskaksime teha enamat kui pelk ligipääsu lubamine. Ulatagem pagulastele raamatukogudes terekäed ja olgem neile abiks Eestisse elamisväärse elu rajamisel!*

### Eneseharimisega hea teenuseni

Usume, et kvaliteetse teeninduse tagab põhjalikult ning aja- ja asjakohaselt koolitatud või nõustatud töötajaskond. See põhimõte kehtib ka pagulasperedele suunatud teeninduse pakkumisel. Selliste perekondade liikmed on kodumaalt põgenemise järel sageli traumeeritud ja

haavatavas olukorras. Ei ole mõistlik panna pagulasperesid teenindama koolitamata töötajat, kes kujundab oma hoiakut ja sellest tulenevaid käitumismalle kuulujuttude ja ebatäpse informatsiooni najal. Nii aitame tahtmatult kaasa pagulasperede ühiskonnast irdumisele ja rahvustevaheliste lõhede tekkimisele. See ei ole IFLA väärtusi järgiva rahvaraamatukogu jaoks hea tava.

Enne koolituste planeerimist on hea oma töötajate ja kolleegidega pagulaste teemal vestelda, et olla kursis olemasolevate küsimuste, teadmiste, eelarvamuste ja hirmudega. Esialgu võibki piisata põhjalikust vestlusest, mis toimib omamoodi nõustamisena. Seejärel võib, vastavalt vajadusele ja edasise töö käigus tekkinud probleemolukordadele korraldada spetsiifilisemaid koolitusi. Hästi valitud ja planeeritud koolitused aitavad lisaks uute teadmiste kogumisele ka alusetuid eelarvamusi ümber lükata ja töötajaid inspireerida. Raamatukokku avatuma ja teadlikuma keskkonna loomise nimel on võõrkeelse kirjanduse osakond korraldanud temaatilisi koolitusi Tallinna Keskraamatukogu ja ka teiste Eesti raamatukogude töötajaile.

Esimene põhjalikum koolitus leidis aset 2016. aasta novembris, mil toimus traditsiooniline **Aleksander Sibulale pühendatud erialapäev**. Tallinna Keskraamatukokku olid koolitusest osa võtma tulnud raamatukoguhoidjad üle kogu Eesti. Koolituspäeva sisust annab aimu päeva teema – **Raamatukogud multikultuurises Eestis**. Muuhulgas said osalejad selgemaks rahvusvahelise kaitse andmise ja saamise nüansid, pagulaselu igapäevaaspektid, tugisikute töö sisu, vihakõne olemuse

<sup>1</sup> *Kes on pagulane?* (l.a). Kasutatud 25.07.2018. <http://www.pagulasabi.ee/kes-pagulane>

<sup>2</sup> *Principles on Public Access in Libraries*. (2016). Kasutatud 25.07.2018.

<https://www.ifla.org/publications/node/10328>

ja araabia maade kultuuri rikkuse. Koolituspäeval esinesid Kristi Käsper (Siseministerium), Gert Teder (MTÜ Mondo), Eero Janson (MTÜ Eesti Pagulasabi), Juhani Saharov (Johannes Mihkelsoni Keskus), Kelly Grossthal (SA Eesti Inimõiguste Keskus) ja Nastja Pertsjonok (Balti Üuringute Instituut ja MTÜ Ethical Links).

Järgmiseks olulisemaks koolituseks oli 2017. aasta veebruaris toimunud *Keelekohviku läbiviimise koolitus*. Osalejaid juhendasid eesti keele õpetajad Leelo Kingisepp ja Marju Ilves. Meie eesmärgiks oli koolituse järel välja töötada ulatuslik keelekohvikute võrgustik, mis annaks pagulastele, muul põhjusel sisserännanutele ja ka siin juba püsivalt elavatele, aga vähelõimunud inimestele võimaluse eesti keele oskuse arendamiseks kõikides Tallinna linnaosades. Oma eesmärgi oleme praeguseks täitnud ning võime rõõmuga tõdeda, et meie keelekohvikutes harjutavad eesti keelt kõrvuti eri rahvustest inimesed, kelle omavaheline läbisäämine ei sõltu pagulasstaatuses või selle puudumisest.

Kolmas suurem koolitus on toimumas 2018. aasta sügisel, mil **MTÜ Rahvusvaheline Maja ja Johannes Mihkelsoni Keskus** viivad keskraamatukogu töötajatele läbi õppepäeva, kus osalejad viiakse kurssi Eestisse paigutatud pagulasperede praeguse olukorraga ja jagatakse nõuandeid pagulasperede liikmeile vajalike teenuste väljatöötamiseks. Muuhulgas kõneldakse koolitusel raamatukogude ja raamatukoguhoidjate rollist pagulaste lõimimise protsessis.

## Pagulased võõrkeelse kirjanduse osakonnas

Pagulaskriisi algusaegadel olime veendunud, et värskest riiki saabunud pagulased tulevad pärast esmavajaduste täitmist üsna peatselt ise raamatukogudesse. Oleme harjunud meeldiva mõttega, et raamatukogu on igas riigis ja kultuuris üsna sarnasel, kõrgel positsioonil olev asutus, mida nähakse peamise informatsiooni hoidja ja jagajana. Sellisesse kohta pidi meie oletuse

kohaselt üks võõrasse kultuurikeskkonda saabunu esmajoonel oma sammud seadma. Sellegipoolest ei hakanud meie uuest pagulasperesid *en masse* sisse voolima. Jah, oli ka neid pagulasi, kes leidsid iseseisvalt

info sihtrühmani. Nimelt oleme täheldanud, et pagulasteni info viimisel on äärmiselt oluline isiklik kontakt ja usaldus infoallika vastu. End haavatavana tundvad pagulasperede liikmed on pigem valmis

Perekond Hanafy Liibanoni köögi töötoas küpsetatud leib



Suuremat osa pagulasperesid tuli raamatukokku eraldi kutsuda. Siinjuures on meie jaoks asendamatu abi pakkunud asutused, mittetulundusühingud ja tugisikud, kes on selliste peredega otseses kontaktis. Just nende kaudu jõuab esmane info sihtrühmani.

tee raamatukokku ja oskasid kiiresti näha enda jaoks kasulikke võimalusi. Sellised inimesed olid siiski vähemuses. Alles hiljem, tugisikute ja pagulaste endiga suheldes, hakkasime mõistma, et olime alahinnanud saabujate esmase kultuurišoki ulatust, sisseelamiseks vajaliku aja kestust ja fakti, et paljud neist ei tundnud end teretulnuna – ka mitte avalikes asutustes.

Suuremat osa pagulasperesid tuli raamatukokku eraldi kutsuda. Siinjuures on meie jaoks asendamatu abi pakkunud asutused, mittetulundusühingud ja tugisikud, kes on selliste peredega otseses kontaktis. Just nende kaudu jõuab esmane

külastama kohti ja osalema üritustel, mida soovitab neile tuttav inimene. Samuti oleme aja jooksul õppinud, et paremini võetakse vastu n-ö suust suhu ja näost näkku liikuvat infot. Plakateid võib raamatukogu info-tahvlile, kodulehele ja Facebooki küll üles riputada, aga palju parema tulemuse saab otse tugisikutega suheldes ning pagulasgruppidele infotundide tegemisel. Tehes selle nimel väsimatult tööd, hakkab aja jooksul pagulaste ringkondades levima kogemuspõhine hea sõna, mis toob usalduse välja teeninud raamatukokku üha enam pagulasperesid. Tuleb meele pidada, et usalduse loomine ei toimu üleöö.

Käesoleval aastal hakkasime sisserännanutele, sealhulgas ka pagulastele, pakkuma **personaalseid nõustamisi**, kus osaleja saab abi otsida oma igapäevaelus ette tulnud küsimuste ja probleemide asjus. Oleme valmis nõustamisi läbi viima eesti, vene, inglise ja prantsuse keeles. Senine osalejate arv on olnud väga kesine. Loodame arvu tõsta sedamööda, kuidas kasvatame üldist pagulastest külastajate arvu.



Pildil on Liibanoni köögi töötoas küpsetatud magustoit – sambousekid. Neid kohupiimatäidisega pirukaid serveeriti koos töötoas valminud roosisiirupiga.

Võõrkeelse kirjanduse osakonnas oleme pagulasperede liikmeid kaasanud mitmel eri viisil. Üks hea kaasamisviis on **vabatahtlike** värbamine pagulaste hulgast. Vabatahtlikuna tegutsemine annab inimesele eesmärgistatud ja kasuliku tegevuse, mida sooritades kasvab enesekindlus ja -väarikus. Samuti on vabatahtlikuna tegutseval pagulasel võimalik suhelda raamatukoguhoidjate ja lugejatega, mis omakorda aitab arendada keeleoskust ja õppida kohalikku kultuuri.

Üha populaarsemaks on muutunud **ekskursioonid ja infotunnid**, kus tutvustame pagulaste gruppidele raamatukogu ja räägime keskraamatukogu erinevate osakondade ja haruraamatukogude teenustest. Sel viisil on meid külastanud keeleõppegrupid, pagulaslaste suvelaager ja ka näiteks pagulasnaiste klubi. Võime rõõmuga tõdeda, et meie senine kogemus näitab, et igal pagulasperel on kodu lähedal vähemalt üks haruraamatukogu, mida on lubatud regulaarselt kasutama hakata. Samuti ollakse valmis

sõitma kaugemal asuvasse haruraamatukogudesse, et kasutada konkreetseid teenuseid. Näiteks on käsitööhuvilistest pagulased alid sõitma Sõle raamatukokku, kus asub õmblustuba.

Kõige lihtsam on ekskursioonide ja infotunde korraldada lastele. Enamik neist õpib eesti keele väga kiiresti selgeks ja tunni saab seega kenasti riigikeeles läbi viia. Muus mõttel ei erine need lapsed eesti lastest. Kõik eesti lapsi huvituma panevad ja lõbustavad lood, mängud ja tegevused on osutunud sama edukaks ka pagulaslaste hulgas. Veidi erinevamalt tuleb suhtuda täiskasvanutele suunatud ekskursioonide ja infotundide korraldamisse. Eelnevalt peab kindlasti täpsustama osalejate keeleoskust. Enamasti oleme saanud infotunnid läbi viia inglise keeles. Vahel oleme üritusel kasutanud ka näiteks arabia keele tõlki, kelleks on enamasti varasematel aastatel sisserännanud pagulane, kes on vahepealse aja jooksul eesti keele selgeks õppinud. Sellised, n-ö kogenumad pagulased, on alati osutunud väga kiiduväärseteks abilisteks ja liitlasteks lõimumisprotsessis. Tõlgi oleme tavaliselt leidnud pagulastega tegeleva MTÜ vahendusel.

Pagulasi oleme kaasanud ka oma **keelekohvikutesse**. Alustasime keelekohvikutega võõrkeelse kirjanduse osakonnas juba 2016. aasta sügisel. Aasta hiljem korraldasid keelekohvikuid juba pea kõik keskraamatukogu osakonnad ja haruraamatukogud. Juba esimestest tundidest võtsid osa mõned pagulased. Praegugi on meie rahvusvahelises õppegrupis pagulasi, kes lisaks eesti keele harjutamisele saavad võimaluse erinevatest rahvustest sõprade-tuttavate leidmiseks ning kohalike kommete, kultuuri ja ajaloo tundmaõppimiseks.

Kui keelekohvikud on suunatud täiskasvanutele, siis lastele pakume **eestikeelseid meisterdamistunde**, kus vabas ja toredas õhkkonnas saab käsitöö tegemise kõrval peaaegu märkamatu eesti keelt harjutada. Alustasime selliste tundidega juba 2014. aasta alguses. Aja jooksul on peamiselt vene keelt kõnelevate osalejate kõrval ilmunud ka teisi keeli kõnelevad lapsed. Erineva koduse keele ja kultuuritaustaga lapsed ei pea üksteise rahvuslikke ja keelelisi iseräsusi kuigi oluliseks. Nad aitavad üksteist nii keerulisema eestikeelse sõna jaoks õige häälduse leidmisel kui ka raskemate meisterdamisprojektide juures. Võõraviha ei ole kaasa sündinud, vaid õpetatud ja õpitud.

Sel suvel osalesid pagulasperede liikmed ka võõrkeelse kirjanduse osakonnas ja Kalamaja raamatukogus toimunud **zentangle-joonistamise töötubades**, mida viis läbi raamatukogu vabatahtlik. Tegemist on meditatiivse kunstivormiga, loominguilise meditatsiooni ja lõõgastumisviisiga, mis saavutatakse korduvate muustrite joonistamisega. Osalejateks olid nii lapsed kui ka täiskasvanud ja üritustest kujunesid toredad perede koosviibimised.

Pagulased ei pea alati olema üritusel või koolitusel külalised. Nad võivad väga edukalt olla ka esinejad või korraldajad. Ühe sellise toreda kogemuse saime mõõdnud aasta sügisel aset leidnud **rahvuskultuuride**

nädala korraldamisel. Üheks võõrkeelse kirjanduse osakonnas toimunud ürituseks oli **Liibanoni köögi töötuba**, mida viis läbi Süüriast pärit perekond Hanafyd. Töötuba osutus vaieldamatult kõige populaarsemaks ürituseks tolle nädala jooksul ning osalejate tagasiside oli eranditult positiivne. Töötoa eest seaduslikult tasu saamiseks ja raamatukogule arve esitamiseks otsustas perekond luua oma ettevõtte. Praeguseks on ettevõtte jalad alla saanud ning tegeleb Lähis-Ida köögi tutvustamise ja toitlustamisega. See edulugu on üheks suurepäraseks näiteks, kuidas inimestele võimaluse andmine ja nende toetamine võib aidata neil luua väärtust ühiskonnale laiemalt. Iga edu saavutanud pagulane on potentsiaalne täisväärtuslik ühiskonnaliige, kes on valmis ühiskonda panustama, makse maksma ja meie elusid kasvõi kaudselt rikastama.

Oma tulevikuvisioni järgi suudame võõrkeelse kirjanduse osakonnas ja Tallinna Keskraamatukogus laiemalt pakkuda heal tasemel ja vajalikke teenuseid igale pagulaspere liikmele. Oleme jõudsalt liikumas selle eesmärgi täitmise poole. Tuleb aga tunnistada, et nii nagu teistegi lugejate puhul, näeme ka pagulaste hulgas üsna selgeid soolisi erisusi. Kõige rohkem külastavad raamatukogu seni siiski naised ja lapsed. Loodame tulevikus leida viise suurema hulga pagulaspere meesliikmete raamatukokku toomiseks.



Nii valmisid Liibanoni köögi töötoas salat ...

Pagulased ei pea alati  
olema üritusei või koolitusei külalised.  
Nad võivad väga edukalt olla  
ka esinejad või korraldajad.

... ja sambousekid.

